

Скаленко О.К.*

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ПОДОЛАННЯ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ В УКРАЇНІ

В історичному плані феномен грошей вивчений досить непогано.

Правда, більшість досліджень суттєво спрощують процеси виникнення, еволюції і саму сутність цього феномену. Головним чином автори тут обмежуються описом форми, дійсної та номінальної вартості носіїв грошових знаків. Значно менше в соціально-економічній історії приділено уваги проблемам викриття сутності і виявлення закономірностей побудови структури та функціонування грошової системи в суспільстві. Правда, в сучасній науковій та навчальній літературі досить чітко, але знову ж таки дещо спрощено, визначені основні функції грошей: міра вартості; засіб обігу, накопичення та платежу.[1]

І майже зовсім нерозробленими постають перед нами фундаментальні питання грошової сфери як природно закономірного, соціального феномена - засобу економічного саморегулювання суспільства. Безумовно, і це сьогодні ніхто не стане заперечувати, в функціональному плані феномен грошей органічно поєднаний з феноменом ринку. Але як конкретно? В якій системі? Що тут виступає в ролі системостворюючого та рушійного факторів? Зрозуміло, що тим чи іншим чином вчені та фахівці в усіх кінцях світу роздумували над цими питаннями. Неможливо навіть ОРІЄНТОВНО перелічити цінні відкриття, концепції та окремі новації з соціально-економічної проблематики, розробленої в ХІХ-ХХ століттях. В цей час активно досліджувались так звані політекономічні проблеми, які фактично треба вважати просто теоретично-методологічними проблемами соціально-економічного розвитку. З'явилися вчення: про класичні економічні школи, про капіталізм, про ринкову ТА командно-адміністративну економіку. [2]

Сам факт визначення сьогоденного соціально-економічного стану нашого суспільства як перехідного - до ринку, може свідчити про те, що його у нас або не було, або про те, що ми не зовсім розуміємо його сутність та функцію. Щоб мати більш чітку початкову думку з цього питання, звернемо увагу на наявні в названій економічній літературі визначення сучасного ринку.

Ринок - це результат історичного розвитку суспільства, явище господарювання; це - ефективне мірило товарного виробництва, форма функціонування економіки; це економічна категорія, яка виражає відносини стихійного регулювання виробництва на основі вільних цін . прибутку; це відносини, які складаються між товаровиробниками і покупцями, тобто це органічний зв'язок між виробництвом та сферою споживання; це організація економічних зв'язків у взаємодії покупців і продавців для того, щоб визначити ціни та обсяг необхідних суспільству товарів та послуг.

Ми бачимо, що це лише більш-менш чіткі фрагменти визначення ринку. До них можна додати також існуючі у нас поняття регульованого, вільного та «чорного» ринків. Функції ринку визначаються як регулятивні, контрольні, розподільні та стимулятивні. Інфор-

*доктор економічних наук, провідний науковий співробітник Інституту світової економіки і міжнародних відносин Національної академії наук України, академік Міжнародної академії інформатизації при ООН, президент Міжнародного фонду «Єднання».

мативна функція ринку вбачається в можливості завдяки цьому феномену прослідкувати стан справ в економічному житті.

Змістом викладеної тут роботи є викриття глибинної сутності феноменів грошей та ринку, пошук їх органічних взаємозв'язків в системі соціально-економічного функціонування, в Системі суспільного прогресивного руху і саморегулювання.

Щодо ретроспективного погляду на проблематику грошового та ринкового саморегулювання суспільства нагадаємо лише суттєво вузлові моменти наукового усвідомлення закономірностей в цій сфері. Так, А.Сміт і його послідовники розглядали суспільство як «міновий союз», тобто як природну схильність людей до взаємообміну продукцією своєї праці. І навіть принцип поділу праці вони виводили з «психологічного синдрому обміну», а Феномен грошей уявляли як результат стихійного виділення його "з товарної сфери в процес еволюції. Але при цьому Сміт, наприклад, чітко бачив підлеглу роль «великого колеса обігу» - грошей, відносно виробництва, а саму працю визнавав джерелом усякого багатства. Останні два положення економічної школи Сміта сьогодні вважаються найціннішими.

Продовжуючи ці думки і користуючись системно-інформаційною методологією дослідження соціально-економічних процесів, можна зафіксувати деякий ефект неоднозначності праці, яка об'єктивно здатна породжувати не тільки цінності - позитиви, але й негативи, навіть соціально-руйнівні наслідки. Тому тут треба провести сутнісний аналіз.

Працею, як відомо, ми можемо назвати лише свідомо, цілеспрямовану діяльність. Які ж фактори роблять людську діяльність цілеспрямованою?

З одного боку - це життєвоважливі потреби, а з другого - об'єктивні можливості їх задоволення. Сфера потреб в глибинному вимірі - це відчуття, бажання, усвідомлення бажань.

Сфера об'єктивних можливостей - це матеріально-енергетичні ресурси та природні закони речовинно-енергетичних процесів. Мету трудової діяльності як ідеальний образ її результатів можна сформулювати лише «матеріалом» інформаційних знань про закони природничих процесів та про усвідомлені потреби. Таким чином, людська трудова або цілеспрямована діяльність як речовинно-енергетичні процеси в рамках необхідних законів природи б фундаментальному плані опосередкована ідеальним феноменом інформації. Більш глибокий аналіз, який тут ми не приводимо, показує, що саме ідеальний по своїй природі феномен інформації є єдиним орієнтуючим зв'язком людини з об'єктивно існуючим матеріальним світом.[3] Але розуміння цього методологічно архіважливого положення також є лише певним рівнем глибини усвідомлення розроблюваної нами проблематики.

Найбільш проблематичним постає перед нами питання: для чого функціонально дано природою інформаційне опосередкування в людській, соціалізованій діяльності? Для відповіді на це питання треба вести загальний системний аналіз з урахуванням взаємозалежності факторів, які «створили» людину по її сутності. Кажуть, що праця створила людину. Але праця, як було вже сказано, це цілеспрямована діяльність. Мету ж здатна сформулювати тільки людина. Отже, може бути й навпаки, тобто трудові системи принципово може створювати тільки людина.

Наведені роздуми штовхають нас до пошуку саме системоутворюючого фактора людської діяльності. Тут знову ж таки доречно нагадати про два існуючих в матеріально-енергетичному світі об'єктивні процеси: безпосередній саморозвиток природи та цілепокладаюча діяльність людського суспільства. З загальної теорії відображення відомо, що взаємодіючі об'єкти залишають по собі сліди, а в біологічному світі такі «сліди» вже мають вигляд відповідних біомоделей, природно функціональне призначення яких - випереджаюче відображення подій в навколишньому середовищі¹. У феномені людини при-

рода пішла ще далі. Принципова відмінність суто людського відображення світу - це можливість абстрактного, інформаційного моделювання подій - дійсних та можливих природних явищ - процесів в рамках відображених закономірностей. Людина соціально-економічно, функціонально- історично накопичує інформацію як знання про закони природи і формує відповідну психоінформаційну картину світу. Завдяки такій картині людина розвиває свою психіку аж до рівня свідомості **Homo Sapiens** і, вже завдяки високоорганізованій психіці; найкраще серед усіх створінь орієнтується в світі. Практичність транс-інформаційної світової орієнтації тут цілком зрозуміла, адже вена не тільки сигнально-випереджальна, але й передбачальна та прискорювальна.

Тут треба попередити, що інформація як феномен - це тільки психічний відтінок дійсних явищ, процесів і об'єктів. Тобто - це ідеальний, несаморухомий образ, відірваний від свого носія і тому енергетично «мертвий». Інформація породжується виключно в суб'єкт-об'єктних відносинах і тому вена може бути «оживленою» тільки відповідною[4] «компетентною» психікою людини. Тобто, суворо кажучи, тут ми маємо справу не просто з інформаційними, а з психоінформаційними процесами.

Отже, як ідеальний несаморухомий феномен /видимість/ інформація абсолютна, а як образ конкретних об'єктів речовинно-енергетичного світу - відносна. Слід додати також, що інформаційні абстракції можуть мати різний рівень: від первинного з максимальною об'єктивністю і до похідного, включаючи фантастику і пряму дезінформацію. Але це вже предмет подальшої розмови.

Ми визначили, що активно-творча діяльність людини здійснюється в речовинно-енергетичному середовищі і має повністю відповідати його непохитним законам. І саме для того, щоб мати можливість дотримуватись цих законів, людство в процесі свого історичного саморозвитку формує психоінформаційну картину світу. Але щоб зрозуміти це більш глибоко, треба знати фундаментальний, транспсихоінформаційний механізм діяльності. Як: показали ці загальносистемні дослідження, свою світоорієнтовну, цілепокладаючу або трудову діяльність сучасне розвинуте людство реалізує виключно на інформаційній основі як єдиному об'єктивному субстраті-зв'язку з речовинно-енергетичною першоосновою. Оскільки трудовий процес як такий, завдяки принципу поділу праці, завжди складається із окремих операцій, то інформація служить також деяким субстанційним зв'язком в ієрархічному комплексі цілей і фактично, за рушійною силою свідомої психіки /мислення, емоції, воля/ створює кожен трудову систему.

Таким чином, деякою /скороченою/ мірою ми визначили випереджальну світоорієнтуючу та системостворюючу /цілепокладаючу/ функції інформації. Однак феномен інформації дуже складний і в першу чергу його можна назвати поліфункціональним. З певної точки зору інформацію як знання про світ треба вважати одним з найголовніших факторів, породжуючих і розвиваючих свідому психіку та духовну сутність людини. Вона є змістовним фактором мислення і активно-творчого відношення людини до об'єктивно існуючого світу, прямим і зворотним зв'язком в цих відносинах. Тобто, це - сутнісний міст в суб'єкт-об'єктній взаємодії.

Але в контексті цього розгляду нас найбільш цікавить прискорююча або прогресотворча функція інформації. З загальносистемної точки зору ця функція нам здається первинною і найголовнішою. Тут також треба викрити механізм прискорення та визначити, для чого це потрібно людині. Мабуть, можна і треба почати цей аналіз із історично та практично виваженої вузлової економічної категорій - продуктивності праці. Як відомо

¹Ефект біомодельного випередження природних подій дозволяє рослинам, тваринам і взагалі біоклітикам сигнальним чином приготуватись до цих подій та найкраще пристосуватись до життєво важливого середовища.

вона означає кількість виробленої в трудовій системі продукції за певний час /або за одиницю часу/. ЖИТТЄВУ важливість цього також дещо спрощеного показника розуміла кожна, історично існуюча соціально-економічна система, вважаючи ще він вреспті-решт є головним критерієм прогресуючого суспільного розвитку.

Тобто мова тут іде про ШВИДКІСТЬ виробничого як і штучного формостворюючого процесу. Фундаментальні закони фізики /природи/ вказують нам на зворотно пропорційну залежність швидкості речовинно-енергетичних процесів від опору середовища, яке існує за своїми законами і в цьому відношенні не залежить від людини. Таким чином, проблемою тут є питання - як діяти? Як рухатись, щоб терпіти найменший опір середовища і конкретних об'єктів? Мінімум опору - це одночасно і мінімум речовинно-енергетичних ресурсів в трудових системах. І, кінець кінцем, за виразом відомого мислителя Ш. Мон-теск'є найбільш досконалим є те, що досягається за найменших витрат.

Що в цьому плані дає нам інформація? По-перше, вона дає змогу ідеального, абстрактного моделювання мисленням, швидкість якого переважає швидкість майже усіх інших природних процесів, за виключенням мабуть, енерговипромінювання. Якби людина була тільки абсолютно духовним створінням, то цього було б уже досить. Але людина ще має складне фізичне тіло, яке також фізично треба задовольняти, щоб організм як система міг добре функціонувати. Саме задля цього людина, використавши випереджальні переваги свого мислення повертається знову до речовинно-енергетичної сфери і з огляду на екологічні наслідки створює так звані прогресивні технології своєї соціалізованої діяльності. По-друге, від безпосередніх природних /стихійних/ процесів така діяльність відрізняється швидкістю процесів, спрямованих на якнайскоріше задоволення життєвоважливих потреб: матеріальних, духовних, екологічних. Справа тут в тому, що середовище по-різному спричиняє опір однаковим по цілям, але різним за пристроями і способами технологічним системам. Менше опору - більше швидкість виробничого процесу, отже більше продукції за одиницю часу.

Безперервне, творче вдосконалення технологічних процесів - це і є шлях науково-технічного прогресу як прискореного накопичення цінностей /вартості/ або суспільного багатства. Ось чому багатство як таке створюється виключно в сфері виробництва, яке безумовно треба розуміти системно, тобто як прогресуючу, соціально та гуманно спрямовану трудову систему, складовими частинами якої треба вважати усі транспсихоінформаційно-технологічні дії, починаючи з творчого інтелектуального процесу на вже здобутій інформаційній основі.

Прискорене накопичення цінностей як засобів задоволення різноманітних людських потреб може забезпечувати не тільки необхідний для їх виробників обсяг, але й створювати значні надлишки. В умовах же поділу і спеціалізації праці ці надлишки стають товаром, тобто продукцією, зорієнтованою на попит всієї соціально-економічної системи. Таким чином, темпи цивілізованого збагачення природно закономірно залежать від темпів виробництва, тобто його швидкості як продуктивності праці.

Але, як ми це спостерігаємо в реальному житті, процес збагачення також не є простим. Тому, що за процесом виробництва продукції постає також специфічний по своїм складнощам процес її реалізації. Скажімо, географію попиту треба було б на всіх підставах порівняти з географією бажань, настроїв та всіх інших психічних імпульсів в соціально-психологічному полі суспільства. Цілком зрозуміло, чому навіть сучасні засоби вивчення товарного попиту можуть бути тільки орієнтовними.

Історичні дослідження свідчать, що в початковому плані проблеми попиту і реалізації виробленої продукції вирішувались натурально-міновим /обмінним/ шляхом. Сучасні форми безпосереднього обміну товарами, наприклад бартер, також виникають переважно в країнах або в регіонах перехідного та кризового стану. Але не зважаючи на майже аб-

солютну функціональну відповідність і певну надійність, бартер є громіздким і негнучким способом взаємообміну продукцією між її виробниками і споживачами. Цей спосіб може ефективно функціонувати лише в певних умовах, на певному рівні розвинутої економіки і суспільства. Тому в історії розвитку закономірно виникає потреба в більш прогресивних методах організації взаємообміну продукцією в спеціалізованих та географічно розділених трудових системах і в повних соціально-економічних комплексах. Тут знову ж таки людина веде пошук на шляху трансінформаційного прискорення процесів, за принципом зниження опору середовища потокам товарообміну. Так же як і в методах абстрактного моделювання думкою, людина тут користується інформацією як знанням про об'єкти-товари, як їх образами, тобто як певним психоінформаційним /грошовим/ еквівалентом товару. Вище вже було зазначено, що інформація як така породжується лише в суб'єкт-об'єктних відносинах. Отже, вона відображає з одного боку людські потреби, а з другого - об'єктивні можливості їх досягнення.

Таким чином, феномен цінності /вартості/ як деяка інформація про товар, породжується не тільки трудовими та ресурсними витратами, а й інтенсивністю конкретних потреб, тобто конкретної «психоінформаційної напруги» споживача. Суворо кажучи, мірою таким чином виваженої вартості є так звана вільна ціна, а породжений прогресом /соціально-економічною еволюцією/ феномен грошей є лише системою інформаційних знаків вартості /цінності/ виробничо-споживчих чинників.

Отже, насправді в суспільстві існує товар як справжня, дійсна або натуральна по відношенню до потреб цінність і існує його психоінформаційний образ - абстрактно виражені в кількісних одиницях знаки, тобто гроші. Тільки натуральна цінність - товар, потрібна споживачам і саме він їх по-справжньому задовольняє. Цей акт здійснюється за принципом «тут і тепер». Інформаційно-грошовий еквівалент необхідної в суспільстві продукції дозволяє і споживачам і виробникам гнучко підійти до проблем реалізації проміжних та кінцевих цілей і вищезгаданий принцип перетворюється на зразок «де і коли вигідно».

Таким чином, якщо наявність у виробничій сфері необхідної споживачам продукції - це ще тільки природно закономірна потреба в ринку як процесі доцільного товарообміну в трудових системах і соціально-економічних комплексах, то паралельна наявність в суспільстві системи інформаційно-грошових еквівалентів товару - це вже структура сучасного ринку. До цієї структури ще треба прикласти психоінформаційну рушійну силу - свідомо і компетентно розвинену людину - і модель вільноринкового господарства готова. Але це тільки загальносистемна /методологічна/ модель. Саме життя значно складніше з багатьох причин.

По-перше, соціальною психопатією можна назвати спотворене відношення сучасних людей до інформації взагалі і особливо до інформаційно-грошового еквіваленту. Феномен грошоловства, наприклад, є досить поширеним майже в кожному суспільстві. І не без підстав можна сказати, що суттєву роль тут зіграли монетарно-меркантилістські теорії про багатство, про капітал та про його роль в соціально-економічних системах.

По-друге, тут є і так би мовити принципово неминучі, об'єктивні втрати за рахунок змішування феноменів ідеального і матеріального, тобто відображеного і дійсного, інформаційного образу і його натурального носія - об'єкта споживання. Адже, як ми в цьому вже переконались, людина по своїй активно-творчій сутності, вже на початку пізнання абстрактно розділяє єдиний саморухомиий світ. Це хоч і умовне, але дуже важливе для свідомої психіки, функціональне розділення далеко не завжди прослідковується та враховується суб'єктами праці, і зокрема в процесах товарообміну і споживання.

І, по-третє, несаморухомисть феномену ідеальної по своїй «природі» інформації, куди ми вже віднесли і її спеціалізовану форму - гроші, є фундаментальною причиною пород-

ження економічних псевдотеорій, в яких гроші розглядаються як самоактивна, саморухома субстанція.

Суб'єкт-об'єктні відносини взагалі і соціально-економічні процеси зокрема - це жива діалектика взаємодії людини з речовинно-енергетичним середовищем. Навіть духовна сфера як сфера ідеального існує, живе і функціонує в умовах цієї взаємодії. Тому, що кожний процес як такий є процесом енергетичним, тобто існуючим на матеріальній основі, яка тільки і може забезпечити процесуальність феноменів. Ця, суто філософська вставка - не примха автора. Справа в тому, що інформаційно-енергетичні процеси безпосередньо пов'язані з так званним основним питанням філософії - відношення матерії і свідомості. Саме в цій проблематиці збігаються рівні так званого теоретичного і практично-кримінального розглядання проблем, тобто теорія і практика в рамках вивчення психонформаційних процесів означають одне і те ж. Найскладнішою тут є, безумовно, проблема усвідомлення діалектичного переходу «матеріального в ідеальне» і ця проблема все ще залишається відкритою. Не поглиблюючись занадто в ці питання, наголосимо тільки на вже зафіксованому вище: активність любого об'єкта, і в першу чергу, суб'єкта як об'єктивного носія феномена ідеального, може виявитись тільки на енергетичній основі.

Про що це свідчить? А саме про те, що взаємодіяти можуть тільки речовинно-енергетичні об'єкти, тобто про те, що в процесах зазначеного інформаційного переходу взаємодіють, власне, енергетика середовища із специфічно модульованою інформаційними знаннями енергетикою людини. Таким чином, повторюємо: інформація як система знаків, зокрема як грошовий знак, сама по собі несаморухома і не може активно взаємодіяти з середовищем. Вона починає діяти тільки в органічній єдності з людською свідомою і відповідно настроєною психікою. Відповідний лад в соціально-психологічному стані людей надає якість інформації - її об'єктивність і достовірність. А ці характеристики, в свою чергу, виникають в процесі сприймання і пізнання життєвоважливого середовища. Як фундаментальний висновок з цих міркувань можна викласти думку про те, що в діалектичних «відносинах» грошової системи з соціально-економічним середовищем без урахування відповідного психологічного стану людей, без їх довіри до життєвоважливості інформації, в першу чергу до грошей, принципово не можна одержати позитивного результату.

Таким чином, монетарно-меркантилістська політика в соціально-економічному житті, якщо деякою мірою виправдана, то тільки в суспільствах відносно здорового психологічного стану. Тут виникає два питання: які межі можна визначити для ефективного маневрування фінансово-грошовою системою як важелем впливу на соціально-економічні процеси?

Щодо першого запитання, то в рамках цієї праці ми тільки ще раз зафіксуємо, що в суспільствах є фактично відсутнім системостворюючим фактором активна монетарна політика, наприклад, ніколи принципово не може принести успіху. Феноменально, системостворюючим фактором тут можуть бути, скажімо релігія, так звана ідеологія або високої свідомості національна ідея і патріотизм. Сюди можна віднести, мабуть, і суспільство з високорозвиненими споживацькими властивостями.

Відповідь на друге запитання можна викласти як продовження на перше. Релігія, ідеологія, національна свідомість та патріотизм - це лише явища соціально-економічного життя. Сутність треба шукати знову ж таки у рівні розвинутої свідомості громадян, особливо кадрової еліти, на основі знання, хоча б у формі виховання, фундаментального механізму діяльності і прогресуючого соціального розвитку. Якщо, наприклад, функціонально необхідну для організації ефективної діяльності інформацію накопичувати без кваліфіковано скоординованої системи та перевірки на якість, то це кінець-кінцем неминуче приведе до тих чи інших потрясінь. Тому, що це вже дезорієнтація, і ми є живими

свідками наслідків такої дезорієнтації. Звичайно, не треба ідеалізувати те чи інше суспільство. Але, мабуть, існує певна величина "критичної маси" наявної в суспільстві об'єктивної і достовірної, соціально важливої інформації. І вектор розвитку вирішально залежить від цієї маси. Рух суспільства в певному, краще зрозуміло, в прогресуючому напрямку, набирає тоді позитивної інерції і процес розвитку значно полегшується. Отже, психологічно найбільш здоровим сьогодні можна визнати суспільство з високорозвинутою та добре і цілеспрямовано систематизованою науковою інформацією - кадри. Громадянство також має великий вплив на суспільно-інформаційну проникність соціально-економічної сфери. Тому вирішальним фактором тут треба визнати атмосферу моральності та правосвідомості, яка врешті-решт формується на основі якісно сформованої інформаційно-цільової системи.

Морально-правову сферу суспільства можна порівняти з деяким «психоінформпро-водом», по якому в різних напрямках ідуть регулюючі соціально-економічну систему імпульси. Суто інформаційна система взагалі складається з первинно-об'єктивних знань, які в сучасно розвинених країнах спеціалізовано добуваються фундаментальним природознавством, і вторинних або похідних, вже прикладних знань. В певним чином систематизовану інформаційну основу входять /повинні входити/ всі без виключення спеціалізовані інформаційні підсистеми. Адже з огляду на єдність об'єктивно існуючого матеріального світу, інформаційна його картина генетично є і методологічно також повинна бути системно єдиною.

Таким чином, якщо мова йде про суб'єкт-об'єктні відносини взагалі або про повний соціально-економічний процес, то закономірно уявити їх розгортання на генетично та методологічно єдиній інформаційно-цільовій основі. Суто економічна діяльність в суспільстві здійснюється вже на дещо спеціалізованій інформаційній підоснові - фінансово-грошовій. Але оскільки здатність саморухомості цьому процесові надає тільки людська психіка, то економічний процес в більш орієнтованому науковому плані треба розглядати як соціально-економічний процес. Саме тому ефективне функціонування фінансово-грошової системи принципово можливе лише в межах морально-правових норм і принципів, які в свою чергу можуть дієво існувати як інформаційні знання та зміст психіки суб'єкта. Тобто, феномен грошей як і всяка інформація, безпосередньо пов'язаний з соціально-психологічною сферою суспільства і саме в такому зв'язку може бути відповідно впливовим важелем його саморегуляції.

Не маючи можливості викласти тут деякі теоретично важливі фундаментальні положення, ще раз нагадаємо різницю між первинно-об'єктивною та похідною інформацією. Якістю першої «володіють» природничо-наукові знання, які породжуються в гносеологічно майже безпосередньому процесі споглядання «живих» явищ речовинно-енергетичного світу. Тобто ця інформація про натуральні речі і процеси і вона, відповідно має найвищу ступінь об'єктивності на найнижчому рівні абстракції. Таким чином, в найпроблематичнішому питанні діалектичного переходу від сфери ідеального до матеріального світу, природничо-наукова інформація знаходиться найближче до природи її законів. Похідна інформація стоїть на більш високому рівні абстракції і в структурі вказаного переходу вже опосередкована первинно-об'єктивною як критерієм істини, отже, як критерієм формування свідомої психіки з «абсолютною» довірою /тобто довірою до законів природи/. І саме в цьому плані спрацьовує механізм так званої «мотивації» - стимулу праці, як засобу виживання та самовдосконалення людини.

Через трудове обґрунтування категорії вартості як першу ступінь абстрактно-інформаційного опосередкування в соціально-еволюційному процесі виникає «другий поверх» інформаційної абстракції - гроші, вже як міра відносної цінності /вартості конкретного товару/. Абстракція грошової міри, як ми бачимо, вже деяким чином відірвана від свого

більш безпосереднього носія - поняття вартості, а тим більше від натурального процесу праці і матеріально-енергетичних об'єктів /продукції/. Саме в такій відірваності і треба шукати обмеженість монетарної економічної політики, яка ще органічно потребує врахування соціально-психологічного стану громадян кожного конкретного суспільства.

Таким чином, як фундаментальна психоінформаційна картина світу функціонально послуговує людині для орієнтації, прогресуючого розвитку, саморегуляції і самоуправління в суспільному житті, так інформаційно-еквівалентна грошова система в соціально-економічному комплексі служить орієнтуючим, прискорюючим та регулятивно-управлінським фактором. А з урахуванням вищевикладених положень цю систему можна визначити вже як прикладну психоінформаційну товарноеквівалентну систему. Товаром, зрозуміло, тут треба називати абсолютно усі, як статистичні так і динамічні, як матеріальні так і ідеальні складові повного соціально-економічного комплексу.

В господарських процесах ми маємо два потоки - натурально-товарний і інформаційно еквівалентний йому потік, а саме фінансово-грошовий. Натуральний товарний потік має свої специфічні закони руху і здебільшого це фізичні тіла, швидкість руху яких пов'язана з подоланням великого опору речовинно-енергетичного середовища. Швидкість фінансово-грошового потоку, як це можна зрозуміти з вищевикладеного, значно вища за рахунок меншого опору і врешті-решт цей потік випереджаючим чином врівноважує соціально-психологічне поле в суспільстві як суб'єкті продуктивної /товаровиробничої/ праці, дає змогу прискорити розділені в просторово-часовому плані трудові дії, а також успішно здійснити заходи по їх необхідній інтеграції. Процес безпосереднього задоволення людських потреб - це лише умовно кінцевий етап соціально-економічного циклу. З іншого боку - це початково-спонукальний етап, як етап усвідомлення недоліків і недосконалості існуючого укладу діяльності, а також усвідомлення нових потреб. Це початок нового, більш прогресивного соціально-економічного циклу. Звичайно, функції інформаційно-еквівалентної /грошової/ системи тут не змінюються. Змінюватись може тільки форма означення вартості /цінності/, наприклад цифрові коди в електронних системах обліку та руху потоків капіталу.

З цього, навіть короткого викладу цілком зрозуміло, що мова тут фактично йде про ринок, як процес найбільш оперативного врівноваження системи соціально-економічного життя. Однак, феномен ринку як такий є значно складнішим ніж феномен грошей. Це тому, що ринок як процес функціонального опосередкування в різноцінній системі розподільно-інтеграційної праці більш наближений до натурально-товарних потоків. Він вже враховує не тільки абстрактно-кількісні, тобто вартісні або фінансово-грошові показники товарів, але і їх якість. Показники якості продукції становлять гуманітарну основу критерію задоволеності споживачів і фактично є кінцевим етапом маркетингового циклу. На всіх інших етапах циклу має місце, власне, абстрактна фінансово-грошова взаємоконвертація товарів - конкретної продукції проміжних етапів господарського комплексу. Таким чином, гроші - це інформаційний засіб системотворення та абстрактно еквівалентної взаємоконвертації продукції в процесах сучасно спеціалізованої праці. Між іншим, автор ні в якому разі не претендує на вичерпне визначення категорії грошей - адже це засіб соціально поліфункціональний. І саме цим пояснюється різнобічність їх визначень навіть в даному контексті. Далі, якщо гроші це тільки засіб, то сам процес такої взаємоконвертації товарів по своїй сутності є феноменом ринку.

Отже, ринок є сутнісно необхідним психоінформаційним феноменом в сучасній соціально-економічній системі, є її найбільш мобільним системоврівноважуючим, системорегулюючим, прогресосприяючим і товарно-конвертуючим процесом, а також загальногосподарським самоуправлінським зв'язком. Скажімо, якщо держава як така

дійсно існує, то це система з усіма складовими її самозабезпечення. А ефективний ринок - це один з найголовніших факторів національної безпеки.

І безумовно, якщо системостворюючий фактор ринка - гроші, як національна валюта в тому чи іншому відношенні неповноцінна або ж і зовсім відсутня, то в сучасних геополітичних умовах цю державу аж ніяк не можна визнати самостійною системою. Це скоріше вассал-провінція деякої метрополії, тому що в дійсності в такій «державі» панує валюта цієї метрополії, яка зрозуміло, замкнута на зовсім інші соціально-економічні цілі і пропорції. Тому період користування чужою /в плані економічної невідповідності/ валютою - це період інтенсивного занепаду господарства.

Повертаючись до визначень ринку, треба ще раз сказати, що навіть у квазісоціалістичному режимі нашого існування ринок все-таки функціонував. Інша справа, що він був «чорним», «сірим» чи волюнтаристським. Тоді в суспільстві панувало багато квазіцінностей і колір ринка був відповідним. Таким чином, якщо мова йде про перехідний стан суспільства, то це перехід не просто до ринку, але мабуть до вільноринкового господарювання. По-перше, в умовах волюнтаристського /командно-адміністративного/ ринку саморегулююча функція грошової інформації була спотворена свавільною політикою ціноутворення, відсутністю справжнього стимулу до праці через злиденну зарплату, відчуження та занадто надмірне опосередкування систем праці незацікавленими в її ефективності функціонерами. По-друге, діяла аморальна система «подвійного стандарту» цінностей: одна для можновладної номенклатури і друга - для простого народу. Для партократів - це різні так звані пільги, спецдачі, спеццехи, спецмагазини, спецобслуговування, включаючи спеціунітет до правоохоронного середовища.

Врешті-решт, спотвореність психоінформаційної по своїй суті системи грошово-ринкового «регулювання» набула негативної «критичної маси» і в командно-адміністративному механізмі почала виявлятися загроза економічної катастрофи. Під час так званої перебудови «хворий» механізм почав «температурити» інфляцією, а головним «застудним» фактором тут була саме спотворена політика ціноутворення, починаючи з «біржі» праці, ресурсів і аж до специфічно закорпоративізованої духовно-інтелектуальної сфери. Тут треба сказати прямо: краще стихійна соціально-економічна саморегуляція суспільства, аніж «активно творче» некваліфіковане регулювання в рамках помилкової системи і аморальної методології.

Як на теоретико-практичний надвисновок з викладеного матеріалу можна вказати на принципову неможливість подолання суто монетарними засобами загальносистемної соціально-економічної кризи з невизначеними основними параметрами. Навіть так званий метод «шокової терапії» /лібералізації цін/, по суті абстрактна приватизація і інфляція як реакція на хвору економіку, також принципово не можуть привести до успіху. І однією з глибоко фундаментальних причин тому є ідеально-інформаційна сутність грошей, які функціонують ефективно тільки в органічній єдності із здоровою психікою людей як рушійній силі усіх соціальних процесів.

Література:

1. Л. Г. Прусова. Основи ринкової економіки, К., 1993.
2. Всемирная история экономической мысли, М., 1988., т 2,3.
3. О.Г. Білорус, О.К. Скаленко «Глобальна інформаційна основа постіндустріального розвитку», ІСЕМВ, К., 1995.
4. П.К. Анохин. Узловые вопросы теории функциональной системы. М., 1980.